

Асран кайми тёл пулусем...

КАСАЛ үүркүнне «Нарспи» автор, чаваш литератури и классике К. В. Иванов үуралы Слакпүс ялнече, вайл пурдиккынде музейре пулса күрмө түр килчэ. Сакантан пулса курасси синчен эвле мөн ачаранпах ёмётгөннөччэ. Силли улыхнене, унан таврашенин вәрманасынде ырымас сене, «Нарспи» поэмада ғавтери илеммән ырысса катаартын сансене кайса курас килетчэ.

К. В. Ивановын үүрт-музейе директоре Петр Николаевич Кудряшов пире музейри экспонатсемде, поэтан ача чухнеки пурнажеле тата юлашкы күнгесемде сыйханна нумай-нумай яласемде төлпөн палаштарчэ. Кунта чаваш халдхэн историиллэ күн-сүлөп сыйханна нумай документсene пухнай. Экспонатсемде паллашсан, чаваш ыны исим Пушкирт үйрүштүнэ пурдикма хাসан күсса пыны синчен те, вәсем кунта мәнле пурдикма синчен лайах пәлме пулать. Музейре Белебей хүлинчи генерал - губернатор Глуховский 1730 үулта чавашсене сак тавара пурдикма ирек пани синчен алда пусса үүрлөтнө хут упранат.

— Сапла, Атайл тарханчынче пурдиккан чавашсен пысаках мар ушканды Пушкирт үйрүштүнэ күсса килнэ хысцан 160 үултасен. Енхүү көпөрнинчи Белебей чесенчи Слакпүс ялнече чаваш литератури никесине хывнай, ёмэр манни аслы поэт К. Иванов үуралынан, — каласа параты музей директоры П. Кудряшов юлтас.

Вайл поэт үурални синчен ёнентерекен хута катаартаты.

Музейри яласемде хүмханса, ғав хүшкүртесе пал-

лашатпайлар. Акай, поэзияндын сыйбармалли пүләммә. Унта чаваш художнике П. Сизов графикинде ўкерчёкесем: сакантаса тарафында. Художник «Нарспи» поэмада илемметме түнән ўкерчёкесем позмари иёркесемде сыйхансе картинасендеги төлөр хут аса илтерессө. Күс үмнө илеммән хөр — Нарспите хайдулла каччы Сетнөр, усал, хаяр Тахтаманпа чипер ача Сентти сәмарәсем төлөр хут күс үмнө тухассө. Хайдулла сак сыйхансе кам кана пәлмest пүлә. Совет үйрүштүнчи нумай халдхасем «Нарспи» поэмада хайдасен чөлхүп тухассө. Поэмада пурдэ 29 чөлхүп күсарнай. Музейре таванла халдхасен чөлхүп күсарнай көнекесем пурте теке пекех пур.

Акай, кү пүләмре поэтан юлашки күнгесин иртнэ. Алакран сыйтам енчэ — кайвакрах утиялла витнө краваты. Вырдана түттерлён сарса хунай. Каймака үүмэнчи чи пөчкөрх сөтөл синче сүтдэй сәмаварларать; унтах шаттарса, эрешлесе тунай пукан. Малти чүрчэ патёнчэ — К. Ивановын гипсран тунай бүсчэ. Стена үүмжэ цаска хунд сехет ёётни 10 сехет тэ 25ミニнгүй төлөнчө чарданса ларнай. Поэтан хөрй чөрчи сак самантра тапма чарднай.

Пүләмре касса эрешлене буфет, хыслай пукансемде диван пур. Стена үүмэнчэ — пысак төкөр. Кү яласене икнепе тэ хумхамасар пахма сүк. Вәсем, чөмсөрскерсем, поэтан пурдиккан юлашки күнгесене. Юлашки саманчесене күрнэ вёт, унан чөрчи тапма чардничченех унна пулнай.

Барринчи пүләмре К. В. Иванов хайд аллине ўкернэ ўкерчёкесемде картинасендеги

катаартынай. Вайл хайден шалләне, хайд вәренинде шкул үүрткынде ўкернэ, хайдын вәрентнеб үчи-тель Василий Григорьевич портретнен тунай.

Петр Николаевич Кудряшов пире Иванов таванасын синчен, вәсек күн-сүлө синчен төлпөн каласа катаартрэ. Поэт амьшэ 1943 үулта вилнэ. Көнтилиан шалләт үйрүннөн.

Пер пысак пүләмре көретпэр. Поэт ашишэ кү пүләмре магазин үсма шүтланы-мэн. Аниах ёлкөрдйен. Халдхасен — экспонатсем тулииех. Чаваш писателесемде ытти халдхасен поэзиян музей валии хайдасен көнекисене алда пуссах ярса панд. Пурдэ 248 автограф. Сак пүләмрех К. В. Иванов шкулта вәренинде чухнэ лартын партынан катаартын. Сакантаса 131 үултаса та упранат.

Константин Иванов хүснүүрхи нумай ёссене лайах тума пәлнэ. Вайл поэт сөсмар, чаплд художник та, столляр та, строитель тэ пулнай. Вайл шынба выртса чул пек хытнай үйвәдэрэн тунай сөтөл-пукан сүрөт пулнине аван пәлнэ. Музейре поэт хатөрлөнө чулланын үйвәд-юман та пур.

Ана ял хүснүүрхи ёссен тэ питэ интеслентернэ. Вайл 1905 үулта тухнай «Сельское хозяйство в Австрии» ялдай көнекене төлпөн тишкөрсөн чөлхүп, уйрэм вырансене түртсах паллай тунай. Чылай шүхэннене хайден записной көнекий сине ырысса илнэ. Музей директоре К. Иванов 1906 үулхи августан 16-майчын пүрсланд записной көнекине катаартрэ...

Сакантаса тэл пулусем сим нихсан та асран тухмэс.

И. АЛЕКСЕЕВ.